

A magyarországi pálosok „Zöld Kódex”-ének Veszprém megyei regesztái

Örvendetesen fellendült országszerte a népi hagyományok, szokások, de a múltunknak kutatása is. Történetírásunk forrásmunkákban szegényes. A sok háború rendkívüli pusztításokat végzett az ország levéltáraiban. Különösen szegények vagyunk középkori regisztrumokban és másoló könyvekben. Ismerjük a pannonhalmi főapátság Liber Ruber című középkori regisztrumát és a nagyváradi káptalan XVI. századbeli másoló könyvét.

A múlt század második felében, pontosan 1883-ban bukkant fel először a keszthelyi herceg Festetics család könyvtárában őrzött „Zöld Kódex”.¹ Teljes címe: *Inventarium privilegiorum omnium et singularum domorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli primi heremitaie*. Ugyanekkor megjelent róla egy rövid ismertetés is.² A kódex azonban ismeretlen maradt tovább is a történetírásunk számára, pedig adatokban rendkívül gazdag forrásmunka.

„Hosszú időn keresztül lappangott ismét a keszthelyi herceg Festetics könyvtárban s 1946-ban bukkant fel a könyvpiacra, amikor a budapesti Egyetemi Könyvtár javaslatomra megvásárolta”³ — írja Györfy György dr.

A vétel 1947 nyarán jött létre, amikor az Egyetemi Könyvtár kilenc, részben orvosi tartalmú inkunabulumot cserélt el az akkor még magánkézben levő Festetics könyvtárral.⁴ Ezek mind másodpéldányok, egyike sem ritkaság.

Az eredeti kötésben fennmaradt zöld hártáival borított színes vágású kódexünk⁵ 1520 körül írt kartularium. Tartalmazza 69 pálos kolostor középkori okleveleinek regesztáját legnagyobb részt kronológikus sorrendben. Kezdi Márianosztrán, majd a történelmi Felvidéken, innét az ország nyugati, majd a Dunántúl déli kolostorainak levéltáranyagát közli. Somogy megyén keresztül elérkezik Zala megyébe. Az örményesi kolostor után eljut a mai Veszprém megye területére az enyerei kolostorhoz. Megyénkbe ezután a Jenő (ma: Tüskevár), Zalaszentjakab, Nagyvázsony, Porva és a tőlünk a közelmúltban Komárom megyéhez csatolt Csatkához érkezik. 1520 körül már elnéptelenedtek a badacsonyi, a kőkúti és a vállusi pálos kolostorok, az uzsaszentlélekiben és a tálodiban meg ferences szerzetesek éltek. Kódexünk közléseit a hangonyi Szent Anna kolostorral fejezi be.

A kolostorok regesztái után pápai bullákat és királyi privilégiumokat sorol fel. A legutolsó regeszták 1520-as oklevelek tartalmát közlik. Ilyenek a nagyvá-

zsonyi kolostornál Benigna 1511. évi ajándékainak 1520. évi királyi megerősítése és a porvai kolostornál az ugyancsak 1520. évi Kenese-i Warga Ambrus szülő adományozása a porvai pálosoknak.⁶

A kódex írója Gyöngyösi Gergely, a pálos rend rendfőnöke. Rendjének történetét tartalmazó kéziratot munkájában a *Vitae Fratrum Heremitarum*ban életrajzát egyik rendi eseményeket megörökítő utód így jegyezte fel:

„Az Úrnak 1528 évében⁷ választották meg rendfőnökké tisztelendő Gyöngyösi Gergely testvért, a szabadművészetek babékoszorúsát, aki két évig rendfőnökkösködött. Képzett, fegyelmezett és kiváló remete volt. Rendfőnöksége előtt több kolostorunkban eredményesen hirdette Isten igéjét. Néhány évig rendfőnöki titkár majd Rómában hét évig perjel volt. Szent Pál atyánkról írt 10 beszéde nyomtatásban is megjelent és egész rendünkben is elterjedt. Rómából való visszatérése után választották meg rendfőnökké. Bár a köszvény lábát megbénította, a rendfőnöki terheket mégis két évig hordta. X. Leó pápától kieszközölte a rendfőnöknek és az általa kijelölt tíz személynek azt a kegyelmet, hogy testvéreket feloldozhassák és felmenthessék az Úrnak 1520 évtől számított száz évig. Összegyűjtötte és írásba foglalta kolostoraink kiváltságainak leltárát.”⁸

Gyöngyösi Gergely maga igazolja, hogy ő a „Zöld Kódex” szerzője: „Áttanulmányoztam rendfőnökségem alatt rendünk magyar, német és horvátországi kolostorainak levéltárait, kiváltságaikról meg összeállítottam egy leltárt.”⁹

Kódexünk tehát mint már közöltük rendfőnöksége alatt 1520—1522 között készült el. A kolostorok anyagának egymásutánját — úgy véljük — az anyag összegyűjtésének idejében, rendfőnöki titkárságának és rendfőnöki éveiben gyűjtötte össze. Látogató körútjai alkalmával kutatta át a kolostorok levéltárait és készítette el az oklevelek regesztáit. Ez volt főművének a *Vitae Fratrum Heremitarum* megírásának előkészítése. Ezt az anyagot használta fel rendje történetének megírásakor.

Kódexünk nemcsak az egyetlen magyar eredetű szerzetesek, a pálosok múltja szempontjából rendkívül jelentős értékünk, de település tekintetében is igen fontos forrásmunka, első megyei helynévtárunknak is nevezhetjük.¹⁰

A „Zöld Kódex” átírt, illetve másolati példányaiból Fejér György és Rupp Jakab vett át oklevélkivonato-

kat. Forrásmunkánkból Győrffy professzor közölt előszőr anyagot. A pilisi kolostorok regesztáit publikálta latinul. Az értékes kódex anyaga ismeretlen tehát, majd-

nem egészében, a történelmi kutatás előtt. Ebben a munkánkban történelmi megyénk pálos kolostorainak anyagát közöljük.

Molnár István

JEGYZETEK

¹ A kódexet külső borítólapijának színéről neveztük el.

² Magyarországi pálosok régi inventariuma. Magyar Könyvszemle, 1883. évf. 221—223. l.

³ Győrffy György: Adatok a Pilis megyei monostorok középkori történetéhez. Művészettörténeti Értesítő, V. évf. 4. sz. Budapest, 1956. 280. l.

⁴ Egyetemi Könyvtár Könyvei II. Budapest, 1964. 125. l.

⁵ Zöld Kódex jelzete: Budapesti Egyetemi Könyvtár: Cod. Lat. 115.

⁶ Mint az 5. 46. l.

⁷ Téves elírás, mert 1520 pünkösdjén választják meg rendőrfőnökké. (Vö O. L. Dl. 47. 358.) Munkáiban található életrajzi adatok: született: 1472-ben, 1504 május 24-én Budaszentlőrincen, a főmonostorban szónok (O. L. Dl. 21, 299), 1512—1519 római kolostor perjele, 1520—1521-ben rendfőnök.

⁸ Gyöngyösi Gergely: Vitae Fratrum Heremitarum Ordinis Sancti Pauli primi heremiteae, Caput 85. Budapesti Egyetemi Könyvtár Ab 151 c. A Könyvtár Ab 151 b Gyöngyösi példányának mondott kézirat elveszett az a C-vel jelzett példány későbbi másolat.

Gyöngyösi megjelent művei:

a) Epitoma seu breuilogia... hitszónok korában.

b) Directorium singulorum Fratrum officialium OSPPE, Rómában 1520 körül.

c) Declarationes constitutionum... Rómában 1520-ban.

d) Sermones de S. Paulo P. E. Hely és év nélkül.

⁹ Ugyanott, mint a 8-nál. Prológus.

¹⁰ V. Zs. Az Egyetemi Könyvtár új kódexei. Magyar Nemzet, 1949 január 30.

Enyere

(Zöld kódex 39—40. lap)

Óhid területén az enyerei szőlőhegy területén 1339. évben a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére pálos kolostor épül. Alapítói az Enereh-i nemesek. 1563-ban

már elnéptelenedett, birtokait meg az örményesi pálosok kapják meg. Utolsó falaiból Óhídon korcsma épül.

Anno 1339 magister Thomas filius Emerici, Joannes filius eius et Petrus filius Andree fratres eiusdem Thome nobiles de Enyere fundaverunt unam capellam in honore Beate Marie Virginis ad quam postea introduxerunt heremitas et donaverunt eis in villa Theuteusenere vocata duas mansiones integras iuxta finalem sessionem existentes, item terram pro agricultura, feneto, pascuis et silva cum suis metis descriptis in litteris domini Joannis prepositi de Jurle et conventus eiusdem. Sed postea scilicet in anno 1358 Gregorius prior de Thornia et vicarius ecclesie Beate Virginis de Enyere unum fundum seu sessionem in fine ville Thwkwsenyere vulgariter vocate iuxta predictas duas sessiones existentem, item octo iugera terrarum arabillum de terra eorum Apsa vocata iuxta angulum silve Mark apellate que vulgariter Maarkerdewshegye vocatur, item duas mansiones integras per modum concambii dedit prefato magistro Petro filio Andree. E contra magister Petrus dedit fratribus 40 iugera terrarum arabillum in exitu eiusdem ecclesie heremitarum existentia cum aliis terris in toto se se extendentibus ad numerum et quantitatem septuaginta iugerum terrarum arabillum simulcum fenilibus a parte meridiei eidem terre adiacentibus. Extant littere conventus Sancti Adriani de Zala.

Anno 1449 Joannes filius Michaelis Nemewth legavit huic quoddam fenetum suum emptitium in facie possessionis Nagkerbew. Extant littere conventus Sancti Salvatoris de Kapornak.

Eodem anno Jacobus plebanus de Zenthgyrolth confessus est, quod puella Anastasia filia quondam Thome parvi de Nagykekw legavit huic quoddam suum fenetum in facie eiusdem possessionis existens. Vide in litteris conventus Sancti Salvatoris de Kapornak.

Anno 1455 nobiles domine Apollonia et Sara consenserunt donationi Joannis Wayde de Marczali qui huic donaverat in anno 1455 quoddam predium Nawolyad vocatum. Extant littere conventus de Kapornak. Postea successu temporum inter fratres et nobiles Ladislaum et Michaelem filios quondam Ambrosii de Hozzywth occasione medietatis dicti predii lis orta fuerat tamen finaliter concordia facta est. Nam iidem remiserunt fratribus nostris medietatem prefatam.

1339. évben Tamás mester Imrének fia, János ennek a fia és Péter Andrásnak fia, Tamásnak testvérei, mindnyájan Enyere-i nemesek kápolnát építettek a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére és azután ide telepítették a remeteket. Nekik adományozták János Jurle-i prépost és konventjének oklevelében Theuteusenere helységben két egész tanyát a végső telek mellett és földet a művelésre, rétre, legelőre és erdőre valókat, határaikkal körülvéve. Később azonban 1358. évben Gergely Thornia-i perjel és az Enyere-i Boldogságos Szűz templomának helynöke csere útján adott az előbb említett Péter mesternek András fiának népiesen nevezett Thwkwsenyere helység végén az említett telek mellett egy területet, vagyis szesziót, továbbá földjeiből Apsa-nak nevezett szántóföldet, Mark erdő szegletnél nyolc hold szántóföldet, amelyet népiesen Maarkerdewshegye-nek hívnak és még két tanyát. Ezzel szemben Péter mester 40 hold szántóföldet adott a testvéreknek a remeték templomához vezető út mentén. Más földekkel egészben összefoglalva szám és mennyiség szerint 70 hold szántóföldre terjed, ezen földektől délre fekvő rétekekkel együtt. Megvan a zalai Szent Adorján konvent oklevele.

1449. évben Nemewt Mihály fia János hagyott Nagkerbew helység közelében vásárlás útján szerzett rétet. Megvan a Kapornak-i Szent Üdvözítőről nevezett konvent levele.

Ebben az évben Jakab Zenthgyrolth-i plébános bevallást tett, hogy Nagykekw-i Parvi Tamás leánya Anasztázia ránkhagyta saját rétvét falujának közelében. Lásd a Kapornak-i Szent Üdvözítőről nevezett konvent levelében.

1455. évben Apollonia és Sára nemes úrnők beleegyeztek Marczali János vajda adományozásába, aki nekünk adta 1455. évben Nawolyad nevű birtokát. Megvan a Kapornak-i konvent levele. Idő múlásával azután a testvérek és Hozzywth-i Ambrus néhai fiai, László és Mihály nemesek között a mondott birtok felével kapcsolatban per keletkezett. Végül mégis megegyezés történt, mert azok a testvéreinknek visszatdák az előbb említett felet. Emiatt András testvér akkori

Et propter hoc frater Andreas pro tunc prior generalis in recompensam tanti beneficii perpetuis temporibus omni septimana duas missas celebrari mandavit et hoc in anno 1450 et proprias de anno 1454 ubi obligavit fratres ad unam missam de Annuntiatione Beate Virginis omni septimana perpetuo dicendam. Extant etiam statutoriales conventus de Kapornak sine contradictione.

Anno 1471 egregii Joannes de Zenthgyrolth ac Nicolaus Hagymas de Berekzo donaverunt huic quoddam molendinum ipsorum intra metas possessionis Kyswasarhel in fluvio Marchal alio nomine Habaywyze decurrente cum pacto ut fratres singulis septimanis perpetuo duas missas celebrarent. Extant littere conventus de Kapornak.

Anno 1486 Gregorius filius quondam Galli de Keled impignoravit fratribus huius monasterii pro XX florenis possessionem impignoratitiam Iklad appellatam in comitatu Castriferrei existente. Extant littere conventus Castriferrei et quamplura originalia loquentia dicto Gregorio et Gallo.

Anno 1467 Gregorius plebanus de Enyere legavit huic monasterio unam vineam in promontorio de Enyere. Extant littere conventus de Kapornak.

Anno 1410 fratreshuius domuscumrelicta quondam Andree de Dythwes parili voluntate tale fecerunt pactum quod quondam vineam in territorio montis Thyrle existente vita durante possideat et post obitum devolvatur nec ut patet in litteris fratris Joannis prioris huius domus.

Anno 1514 nobilis domina Sophia relicta Clementis litterati de Seyther impignoravit pro XII florenis auri huic illas tres sessiones populosas in possessione Egreh comitatus Zaladiensis, quas nobiles quondam homines Herthelendi cum filio suo Matthia sibi impignoraverant. Item fratres de duabus vineis existentibus in promonthorio Enyere singulis annis percipere habent singulas sex hydrias vini prout fundatores huius monasterii olim ordinaverant. Quorum vinearum unam cum media ad presens colit Andreas Sutor de Zenthgyrolth, aliam vero medietatem Ambrosius Nyak de Enyere.

rendfönök 1450-ben a jótétemény viszonzásául örök időre minden héten két misét mondani parancsolt. Lásd az előbb említett adományról Mátyás király 1459. évi levelét és a sajátot 1454. évből, ahol a testvérek kötelezték magukat örök időre heti egy, a Boldogságos Szűz hírüladása miséjének elmondására. Megvan a Kapornak-i konvent beiktató levele, minden ellentmondás nélkül.

1471. évben a kiváló Zentgyrolth-i János és Berekzo-i Hagymas Miklós a Marczal, más néven Habaywyze folyón, Kyswasarhel falu határában levő malmukat odaajándékozták azzal az egyezményel, hogy a testvérek örökké hetenkint két misét mondjanak érettük. Megvan a Kapornak-i konvent levele.

1486. évben Keled-i Gál fia Gergely zálogba bírt Iklad Vas megyei faluját 20 forintért zálogba adta kolostorunk testvéreinek. Megvan a Vas megyei konventnek eredeti oklevele Gergelyről és Gálról.

1467. évben Gergely Enyere-i plébános szőlőt hagyományozott kolostorunknak az Enyere-i szőlőhegyen. Megvan a Kapornak-i konvent levele.

1410. évben ennek a kolostornak a testvérei Dythews András özvegyével közös akarattal olyan egyezkedést kötöttek, amely szerint Thyrle-i hegyen fekvő szőlőjét míg él használja, de halála után a szerzetesekre hagyja, amint kitetszik János, ennek a ház perjelének leveléből.

1514. évben Seyther-i Kelemen literátus özvegye nemes Zsófia úrnő elzalogosította kolostorunknak 12 arany forintért Zala megyében, Egreh faluban fekvő három telkét, amelyeket hajdanában nemes férfiak, Herthelendi és Mátyás fiával neki elzalogosítottak.

A testvérek az Enyer-i szőlőhegyen két szőlőből évenként hat vödör bort szoktak kapni, amiként ennek a kolostornak alapítói hajdan elrendelték. Ezen szőlők egyikének felét a jelenben Zenthgyrolth-i András varga, a másik felét pedig Enyere-i Nyak Ambrus műveli.

Jenew

(Zöld kódex 40—43. lap)

Nagyjenő (ma Túskevár) területén a Torna patak partjánál álló Mária kápolnához 1310-ben Pilisszentkeresztből, a főmonostorból pálosok érkeznek. A hírneves

Anno 1353 possessio Wydyp fuit divisa in quattuor partes, una cessit Clementi presbytero filio Keme, alia filiis Bod, Martino, Gregorio, tertia Emerico filio Sceme, quarta Joannis filio Jacobi de Wydyp.

Anno 1357 ad mandatum domini Nicolai Konth et ad instantiam Clementis presbyteri conventus Zaladiensis inquisitione facta invenit quod villici cives universi hospites de Karakow et de Bersen maiorem partem possessionis Wydyp potentialiter occupassent silvamque et arbores succidissent, per quos dicta possessio totaliter desolata fuisset.

Anno 1362 magister Irnuds et Joannes Fedele emerunt possessionem Wydyp a nobilibus de Wydyp scilicet Joanne filio Petri, Nicolao filio Laurentii et Petro filio Joannis pro quadraginta marcis denariorum et se statui fecerant atque metas erigi et distinguere ab aliis. Vide in litteris capituli Castriferrei et Emerici palatini regni Hungarie.

Anno 1398 magister Ladislaus filius Irnuds de Wossyan donavit huic quondam possessionem suam Wydyp alio nomine Bodffewlde vocatam in comitatu Wesprimiensi iuxta fluvium Marczal existentem exceptis decem iugeribus terrarum iuxta fossatum Agyaghwerem et feneto quattuor falcastrorum ab eadem possessione excisis. Extant super

kolostor a középkorban vikariatus. 1559—1717-ig néptelen. 1786. március 20-án felosztják. 1897-ben az emeletes kolostor és két tornyú templom utolsó köveit is elhordják.

1353. évben Wydyp birtok négy felé volt osztva: egyik rész Keme fia Kelemen papé, a másik Bod fiai Márton és Gergelyé, a harmadik meg Sceme fia Imréé, a negyedik pedig Wydyp-i Jakab fia Jánosé.

1357. évben Konth Miklós parancsára és Kelemen pap kérésére a Zala-i konvent kivizsgálása úgy találta, hogy a Karakow-i és Bersen-i polgárok, gazdák és majorbeliek Wydyp birtok nagyobb részét erőszakosan elfoglalták az erdőt és a fákat meg levagdalták, amely által a mondott birtok teljesen elpusztult.

1362. évben Irnuds mester és Fedele János megvették Wydyp birtokot a Wydyp-i nemesektől ti. Jánostól Péter fiától 40 dénár márkáért és magukat a birtokba beiktattatták, a határokat kijelölték és másoktól elkülönítették. Lásd a Vas megyei káptalan és Imre Magyarország nádorának oklevelében.

1398. évben László mester Wossyan-i Irnuds fia nekünk adományozta Veszprém megyében, a Marczal folyó mellett Wydyp más néven Bodffewlde nevű birtokot kivéve tíz hold földet az Agyaghwerem nevű gödör mellett és négy kaszás rétet kihalítva a birtokból. Megvan a Vas megyei káptalannak az adományozásról szóló bevalló, ugyancsak a veszprémi

hac donacione littere fassionales capituli ecclesie Castriferrei item statutoriales capituli ecclesie Wesprimiensis sine contradictione de anno 1399.

Anno 1417 dictam donationem Ladislai filii Irnuds frater Georgius prior generalis per dominum Sigismundum imperatorem fecit confirmari.

Anno 1381 Emericus filius Laurentii de Kertha legavit huic vineam suam in promontorio Zewlews existentem. Extant littere capituli Castriferrei.

Anno 1399 Georgius villicus de Jenew donavit huic quandam vineam suam in territorio possessionis eiusdem Jenew super ecclesiam Sancte Crucis existentem ob remedium sue salutis.

Item magnificus dominus Ladislaus de Gara dominus temporalis possessionis Bersen ac castrum Somlyo prefatam possessionem pro se occupaverat, cum eo litigatum fuisset coram domino Michaele Orzagh de Gwth regni Hungarie palatino occasione contradictione facte tempore stationis, idem Ladislaus de Gara convictus fuerat in anno 1465, similiter magnificus Job de Gara litigavit et frequenter litteris probare promisit sed suis temporibus convictus fuit et dicta possessio fuit restituta fratribus. Postea vero cognitis iuribus fratrum ultro et libere remisit, ubi etiam iudicium fratres domum et curiam in medio eius exerant imo se ipsos alia vice statui fecerunt prout habetur in litteris statutorialibus eiusdem ecclesie Wesprimiensis de anno 1478 nullis contradicente.

Magnificus dominus Paulus de Kynys successor Ladislai et Job de Gara prefatam possessionem Bodffewlde sibi occupaverat sed ipse quoque cognitis iuribus monasterii huius libere remisit prout habetur in litteris eiusdem capituli Wesprimiensis de anno 1489 ubi exprimitur fassio eiusdem domini Pauli de Kynys.

Item fratres huius monasterii ad petitionem eiusdem domini Pauli pro annua solutione nonarum locarunt iobagionibus eiusdem domini Pauli circa annos 1493 cum Valentino plebano de Bersen occupatore prefate possessionis Wydyp litigatum fuit in sede Strigoniensi ubi fuit convictus excommunicatus aggravatus et reagravatus atque ad invocationem brachii secularis processum est, postea reverendissimus Thomas archiepiscopus Strigoniensis denuo occupari fecit et nunc tenet.

Anno 1401 magister Ladislaus filius Nicolai de Wesen relaxavit unam tinam vini sibi provenire debentem de vineis fratrum in promontorio Zewlews existentibus. Extant sue littere et capituli ecclesie Jauriensis de anno 1412.

Anno 1405 Stephanis et Michael filii Keche nobiles de Kysjenew donarunt huic quandam particulam vinee in promontorio Somlyo existentis. Vide in litteris domine Elenae abatisse de Wasarhel.

Anno 1466 Anthonius Janwsi legavit huic unam curiam et domum habitationis sue nec non portiones suas et iura possessionaria in Janwsi habitas preter sex iugera terrarum et preter tertiam partem eiusdem silve Leweles vocate. Vide in litteris fassionalibus Michaelis lectoris protunc vicarii Jauriensis.

Anno 1444 nobilis Joannes filius Dominici Cher legavit huic quandam particulam sue vinee in territorio Somlyo existentis. Extant littere Laurentii plebani de Thornia.

Anno 1315 magister Chak donavit huic quandam particulam terre et feneti prope claustrum. Extant littere conventus Sancti Egidij de Simigio.

Anno 1414 dominus Abbas monasterii Beatorum Petri et Pauli Apostolorum de Chatar in feudum pro annua solutione sex florenorum dedit huic predium suae abbacie Fylefewlde alio nomine Sarosthelek vocatum in comitatu Zaladiensis existens simul cum molendino Fylemolna nominato. Extant littere conventus Zaladiensis super huiusmodi fassione et donatione, item similem super stationem fratrum sine contradictione emanate. Nunc vero hoc predium vocatur Paalfalwa.

Anno 1418 quidam nobiles Sarwsd predium Fylefewlde alias occupatum fratribus remisit se suosque heredes obligantes ad manutenendum in eodem. Vide litteras con-

káptalannak a beiktató levele 1399. évből, minden ellentmondás nélkül.

1417. évben Lászlónak Irnuds fiának az említett adományozását Gergely rendfőnök testvér Zsigmond császárral megerősítette.

1381. évben Kertha-i Lőrinc fia Imre ránk hagyta szőlőjét a Zewlws nevű szőlőhegyen. Megvan a Vas megyei káptalan levele.

1399. évben a majorbéli Jenew-i György adományozta lelkeüdvéért Jenew falu határában fekvő szőlőjét, amely a Szent Kereszt templom felett fekszik.

Ugyancsak nagyságos Gara-i László Bersen-i birtok és a Somlyo-i vár mostani tulajdonosa az említett birtokot a maga számára lefoglalta. Ebből per keletkezett Gwth-i Orzagh Mihály Magyarország nádora előtt a beiktatáskor történt tiltakozás idejében. Ugyanez a Gara-i László 1465. évben elvesztette a pert. Hasonlóan nagyságos Gara-i Job is perelt és gyakran levelekkel a bizonyítást megígérte, de az ő idejében a pert elvesztette és az említett birtokot visszaszolgáltatták a testvéreknek. Felismervén ezután a testvérek jogait önként és szabadon visszaadta. Ekkor a testvérek a birtok közepén házat és kúriát építettek. Sőt ismételt magukat beiktattatták, amint a veszprémi egyház beiktató levelében 1478. évben minden ellentmondás nélkül olvasható.

Nagyságos Kynys-i Pál úr Gara-i Job és László utóda az említett Bodffewlde birtokot magának lefoglalta, de ő is felismervén ennek a kolostornak jogait szabadon visszaadta, amint megtalálható a veszprémi káptalan levelében az 1489. évből, ahol olvasható ugyanannak a Kynys-i Pál úrnak a bevallása.

Ugyancsak kolostorunk testvérei ugyanennek a Pál úrnak kérésére kilenced évi fizetéséért Pál úr jobbágyainak bérbeadták (Bodffewlde-t).

1493. év körül Bálint Bersen-i plébánossal, Wydyp birtok elfoglalójával keletkezett per az esztergomi szentszék előtt, amelyet a plébános elvesztett. Megterhelve végül is a világi karhatalom meghívására is sor került jogainak biztosítására. Azután főtisztelendő Tamás esztergomi érsek újból elfoglalta és most is kézben tartja.

1401. évben László mester Wesen-i Miklós fia Zewlews nevű szőlőhegyen levő testvérek szőlőjéből a neki járó vödör bort elengedte. Megvan az oklevele és a győri egyház káptalanjának oklevele 1412. évből.

1405. évben István és Mihály Keche fiai Kysjenew-i nemesek ajándékoztak nekünk a Somlyo szőlőjüknek egy részét. Lásd Ilona Wasarhel-i apátnő levelében.

1466. évben Janwsi Antal hagyományozott kúriát, lakóházat, továbbá birtokait és birtoklási jogokat Janwsi-ban hat hold szántóföldön és Leweles-nek nevezett erdején kívül. Lásd Mihály olvasó kanonok, akkori győri helynök bevalló oklevelében.

1444. évben Nemes Cher János Domonkos fia ránk hagyta Somlyo területén fekvő szőlőjének egy részét. Megvan Lőrinc Thornia-i plébánosnak az oklevele.

1315. évben Chak mester adományozta nekünk a kolostor közelében fekvő földjének és rétjének részét. Megvan a somogyi Szent Egyed konvent oklevele.

1414. évben Szent Péter és Szent Pál apostolok Chatar-i kolostorának apát ura évi hat forint kifizetésére örök bérbe adta nekünk apátságának Zala megyében fekvő Fylefewlde más néven Sarosthelek nevű birtokát Fylemolna nevű malommal együtt. Megvannak a zalai konvent levelei a bevallásról és az átadásról, ugyancsak a testvérek minden ellentmondás nélküli bevezetéséről. Most Paalfalwa-nak hívják a birtokot.

1418. évben Sarwsd-i bizonyos nemesek az előzőleg elfoglalt Fylefewlde-t a testvéreknek visszaadták, magukat és utódaikat kötelezve bérletünk tisztelben tartására. Lásd a zalai

ventus Zaladiensis de anno prefato. Item vide super huiusmodi obligatoriales litteras domini Michaelis Orzagh de Gwth in papiro confectas de anno 1465. Item similiter anno 1415 in prefatum predium introductio fratrum facta est. Vide in litteris vicecomitum magnifici domini Joannis filii Pethee Sigismundo regi respondentes seu relationem facientes. Item reperiuntur confirmationes et consensus eiusdem regis Sigismundi de anno 1415. Anno vero 1430 occasione huius predii lis fuit mota inter fratres et capitulum Albense tamen propterea quidam frater Petrus heremita pro rectificatione metarum paria quarundam litterarum ubi ponuntur mete sibi dari postulavit. Vide in quibusdam litteris comitis Matthie de Paloch ubi inseruntur littere capituli Wesprimiensis de anno 1345, item statutoriales conventus de Zala sine contradictione, item vide litteras metales ecclesie Zaladiensis de anno 1419.

Anno 1492 Joannes Beke de Zalapor legavit huic quendam vineam suam emptitiam in promontorio possessionis Thyrlle. Vide in litteris conventus cruciferorum de Alba.

Anno eodem Blasius Perechkey legavit huic post decessum suorum filiorum omnia bona sua possessionaria preter quartam in Perechke habitam. Extat instrumentum publicum nomine Benedicti nati Nicolai Dombos de Wasarhel. Extant etiam littere statutoriales capituli Wesprimiensis de anno 1496 cum contradictione et multe evocatores.

Anno 1497 nobilis domina Elisabeth relicta Blasii filii Gregorii de Perechke suas res parafarinales de portione possessionaria prefati Blasii mariti sui sibi provenire debentes legavit huic. Extant littere capituli Wesprimiensis.

Anno 1321 Nicolaus episcopus Jauriensis fratribus solitariis de Sancte Cruce volentibus venire causa commorandi ad hanc ecclesiam Beate Marie Magdalene donavit vineas, terras arabiles, molendinum, terras pro vineis, oves et boves ut habetur in litteris domini Colomanni eiusdem ecclesie episcopi de anno 1361. Sequenti vero, anno scilicet 1362 idem donavit fenetum ut patet in litteris eiusdem. Idem Colomannus universas decimas ville sue Thornae dicte donavit huic monasterio exceptis quartis frugum. Extant etiam littere eiusdem de anno 1349. Postea vero anno scilicet 1362 idem etiam adiunxit decimas de Tapolcha et Nagmortim. Item de anno 1374 dedit quendam particulam terre in eadem Jenew a porta dicti claustris usque ad molendinum protensam. Idem Colomannus pro cultura vinee donavit unam marcum quam populus de Zewlews ratione decimarum vini ecclesie sue deberet et hoc anno 1351. Item dedit unam sessionem in Thornae. Vide de his omnibus et aliis in litteris eiusdem domini Colomanni per longum passum de anno 1372. Item habentur etiam littere pro uno fundo 1352 pro uno molendinatore necessario. Confirmavit hec omnia Joannes vicemus secundus.

Anno 1340 Onch filius Jolach vendidit huic pro tribus marcis latorum denariorum Viennensium medietatem cuiusdam vinee in monte Somlyo existentis. Extant littere Catharine abbatisse de Wasarhel.

Anno 1375 Emericus plebanus de Wasarhel commisit devolvi post obitum suum ad hoc monasterium quendam vineam suam in monte Somlyo existentem. Vide in litteris Elene abbatisse Sancti Lamperti.

Anno 1389 Joannes filius Boda donavit huic quendam particulam vinee sue in monte Somlyo existentis. Extant littere Elene abbatisse de Wasarhel.

Anno 1397 Paulus Nyrew filius Andree de Zewlews donavit huic quendam vineam suam emptitiam in promontorio Zewlews existentem. Extant littere capituli Jauriensis.

Anno 1393 dominus Nicolaus de Gara donavit huic duodecim iugera terrarum de villa sua Thornae. Extant littere eiusdem.

Anno 1383 nobilis Nicolaus filius Benedicti de Zerchek huiusmodi elemosinam donec viveret et post modum sui etiam successores post mortem suam quolibet anno dare debeant scilicet centrum urnas vini cum urna illius terre tres pinthas in se continente de quadam vinea in monte Apacza Somlyo.

Anno 1406 Valentinus filius quondam Dominici de Kysjenew et Stephanus filius Benedicti de eadem quondam vineam

konvent oklevelét az említett évből és ugyancsak lásd erről szóló Gwth Orzagh Mihály úr 1465. évből papíron készült kötelezvényeit. Ugyancsak hasonlóan 1415. évben történt a testvérek bevezetése az említett birtokba. Lásd nagyságos gróf úr Jánosnak, Pethee fiának Zsigmond királynak válaszó, vagyis jelentést tevő levelét. Ugyancsak megtalálni lehet Zsigmond királynak 1415. évből szóló megerősítő és beleegyezést adó levelében. 1430. évben pedig a birtokkal kapcsolatban per keletkezett a testvérek és a fehérvári káptalan között, amiért Péter remete testvér a terület határainak kiigazítására bizonyos határleíró leveleket neki átadni követte. Lásd gróf Paloch Mátyás bizonyos levelében, ahol 1345. évi veszprémi káptalan levelét átirták, ugyancsak a zalai konvent beiktató levelét minden ellentmondás nélkül, végül a zalai egyház határjáró levelét 1419. évből.

1492. évben Zalapor-i Beke János ránk hagyta a vásárolt szőlejét Thyrlle falu szőlőhegyén a fehérvári keresztetek oklevelével.

Ugyanabban az évben Perechkey Balázs ránk hagyta gyermekeinek elhunytá után minden birtokolt javát Perechke-n levő negyeden kívül. Megvan Benedeknek, Wasarhel-i Dombos Miklósnak közjegyzői oklevele, megvannak még a veszprémi káptalan beiktató levele 1496. évről ellentmondással és sok időző levél.

1497. évben nemes Erzsébet úrnő Balázsnak Perechke-i Gergely fiának özvegye nászajándékait, az említett Balázs hitvesétől birtokolt ingatlanokból neki járó részét ránk hagyta. Megvan a veszprémi káptalan oklevele.

1321. évben Miklós győri püspök a remete testvéreknek, akik Szent Keresztről kivánnak jönni a Szent Mária Magdolna kápolnához letelepedni, ajándékozott szőlőket, szántóföldeket, malmot, földet a szőlőnek, bányákat és marhákat, amint olvasható Kálmán ugyanennek az egyház püspökének 1361. évi leveléből. Következő évben ti. 1362. évben ugyanez ajándékozott rétet, amint nyilvánvaló annak levelében. Ugyanez a Kálmán Thornae falujának összes tizedét ennek a kolostornak ajándékozta, kivéve a termények negyedét. Megvannak az 1349. évi, majd a későbbi, ti. 1362. évi oklevelek. Ugyanez a tizedeket hozzákapcsolta Tapolcharól és Nagmortim-ról. Ugyancsak 1374. évből adott ugyanazon Jenew-ben a kolostor kapujától a malomig terjedő bizonyos földnek darabját. Ugyanez a Kálmán 1351. évben szőlőművelésre adományozott egy márkát, amellyel a Zewlews-i nép bor tized címén tartozik templomának. Ugyancsak adott Thornae-n egy telket. Lásd mindezekről és másról ugyanannak a Kálmán úrnak szelvében hosszában tárgyalt 1372. évben kelt levelében. Ugyancsak megvan egy 1352. évből szóló oklevél egy molnárnak járó telekről. Megerősítette mindezeket XXII. János.

1340. évben Onch Jolach fia eladta nekünk a bécsi dénárkok latjának három márkájáért a Somlyo hegyen levő szőlejének felét. Megvan a Wasarhel-i Katalin apátnő levele.

1375. évben Imre Wasarhel-i plébános úgy rendelkezett, hogy halála után a Somlyo hegyen levő szőlejét ez a kolostor kapja meg. Lásd Szent Lambert apátság apátnőjének Ilonának levelében.

1389. évben Boda fia János ajándékozta Somlyo hegyen levő szőlejének bizonyos részét. Megvan Ilona Wasarhel-i apátnő levele.

1397. évben András fia Zewlews-i Nyrew Pál Zewlews-i hegyen vásárolt szőlejét nekünk ajándékozta. Megvan a győri káptalan levele.

1393. évben Gara-i Miklós úr ajándékozott nekünk Thornae falujában 12 hold földet. Megvan ennek a levele.

1383. évben nemes Miklós Zerchek-i Benedek fia nekünk hagyományozott míg él, halála után pedig az utódok kötelesek adni ti. 100 urna bort. Annak a földnek urnája az Apacza Somlyo hegyen 3 pintet tartalmaz.

1406. évben Bálint néhai Kysjenew-i Domonkos fia és István Benedek fia ugyanonként, a testvérek Jenew-höz közeli

fratrum prope Jenew existentem per quondam Gregorium filium Nicolai legatam supportare voluerunt ab omni solutione terragii annualis, itidem confirmaverunt alii nobiles scilicet Valentinus filius quondam Dominici et Kysjenew et Stephanus filius Benedicti de eadem. Vide hec omnia in litteris ecclesie Jauriensis 1417.

Anno 1404 magister Gregorius filius Nicolai de Kysjenew donavit huic unam vineam de eodem promontorio et quoddam molendinum unius rote quod aqua subtus currens compellit in Thorkawye cum prato et nemore ad iacente. Extant littere monasterii Sancti Martini de Sacro monte Pannonie.

Anno 1405 Anthonius filius Magni Emerici de Papa donavit huic quondam vineam suam emptitiam in promontorio Somlyo existentem. Extant littere abbatisse Elene de Wasarhel.

Anno 1497 domina Elisabetha relicta quondam Georgii Wegh donavit huic vineam suam in promontorio possessionis Thyrle in comitatu Zaladiensi Existentem. Extant littere conventus Sancti Salvatoris de Kapornak.

Anno 1519 dominus Petrus de Erdewd conclusive donavit huic quondam vineam suam alias per nobilem Egidium de Somog Bedege legatam. Vide in litteris eiusdem.

bizonyos szőlejét, Miklós fiától néhai Gergelytől hagyományozva minden évi földbér fizetésének terhe alól mentesíteni akarták, hasonlóképpen más nemesek megerősítették ti. Kysjenew-i néhai Domonkos fia Bálint és Benedek fia István ugyanonnét. Lásd mindezeket a győri egyház leveleiben 1417. évben.

1404. évben Kysjenew Miklós fia Gergely mester ajándékozott nekünk egy szőlőt a Kysjenew-i szőlőhegyen és egy egykerekű malmot, amelyet alól folyóvíz hajt a Thorkawye folyón, körül levő rétet is és még három legelőt. Megvan Pannonia szent hegyéről Szent Márton kolostorának levele.

1405. évben Papa-i Nagy Imrénének fia Antal ajándékozta nekünk a Somlyo szőlőhegyen vásárolt szőlejét. Megvan a Wasarhel-i Ilona apátnő levele.

1497. évben Wegh György hajdani özvegye Erzsébet úrnő ajándékozta nekünk Zala megyében Thyrle falu szőlőhegyén levő szőlejét. Megvan a Kapornak-i Szent Údvőzítőről nevezett konvent levele.

1519. évben Erdewd-i Péter úr véglegesen odaajándékozta nekünk szőlejét, amelyet nemes Somog Bedege-i Egyed hagyományozott rája. Lásd ennek a levelében.

Szent Jakab Zalában

(Zöld Kódex 43—44. l.)

Az Agártető bazaltkúpjának déli oldalán ős erdőkől árnyalt katlanban dúsan fakadó források közelében épült fel a Rendalapító Boldog Esztergomi Özséb szervezése idején 1263-ban a pálosok Szent Jakab apostol

kolostora. A virágzó szerzetesi életet a török hódoltság szünteti meg a XVI. század második felében. Rommaradványai ma is jelentősek.

Anno 1304 magister Jwla de genere Rathoth donavit huic monasterio quondam vineam in loco Zornoskew prope villam Sagsuka existentem cum tribus iugeribus terrarum. Vide in litteris Thome abbatis de Thykonio ubi sunt inserte littere eiusdem magistri Jwlae donacionales.

1304. évben Rathoth nemzetségből Jwla mester kolostorunknak adományozta Sagsuka falu közelében fekvő Zornoskew helyen levő szőlejét, három hold szántófölddel. Lásd Tamás tihanyi apát leveleiben, ahol belefoglalták Jwla mester adomány levelét.

Anno 1360 Nicolaus, Baldinus et Gywla filii magistri Joannis filii Laurentii de Dobws donaverunt huic medietatem cuiusdam molendini Kezipmalom vocati in fluvio Kezy existente. Vide in litteris capituli Wesprimiensis. Istius molendini aliam medietatem donavit magister Gywla ut datur in litteris eiusdem capituli de anno 1383 et in suis litteris de anno 1382, vide ibi plura.

1360. évben Dobws-i Lőrinc fiának János mesternek a fiai Baldinus Miklós és Gywla ajándékozták kolostorunknak a Kezy folyón levő Kezipmalomnak nevezett malomnak a felét. Lásd ennek a malomnak adományozását a veszprémi káptalan levelében. A másik felét Gywla mester adományozta. Az adományozás az előző képtalan 1383. évi és a saját 1382. évi leveleiben. Lásd itt a többi.

Anno 1307 nobiles viri magistri Nicolaus, Gwla et Baldinus filii quondam magistri Joannis filii Laurentii de Kewsew de genere Rakolch foundationem et dotationem huius ecclesie Sancti Jacobi apostoli per suos et dicti Johannis progenitores factam denuo confirmaverunt et omnia ad dictum monasterium pertinentia scilicet terras, prata et silvas specialibus metis demonstraverunt ut patet in litteris capituli Wesprimiensis fassionalibus.

1307. évben Rakolch nemzetségbeli, Kewsew-i Lőrinc fiának néhai János mesternek fiai Miklós, Gwla (így!) mester nemes férfiak és Baldinus Szent Jakab apostolról nevezett egyháznak János ősünk alapítását és az adományozást újból megerősítették. A mondott kolostorhoz tartozó minden ingatlant t. i. földeket, réteket és erdőket különleges határokkal jelölték meg, amint a veszprémi képtalan bevalló levelében nyilvánvaló.

Anno 1384 nobilis domina relicta Joannis filii Laurentii de Ratholth donavit huic quondam vineam suam emptitiam in territorio possessionis Kezew in latere montis Kobanch-heghe in loco Kewesmagas existente. Extant litteres capituli Wesprimiensis.

1384. évben Ratholth-i Lőrinc fiának Jánosnak özvegye nemes úrnő nekünk adományozta Kezew-i falu területén a Kobanch-heghe heggynek oldalán a Kewesmagas helyen fekvő vásárolt szőlejét. Megvan a veszprémi káptalan levele.

Anno 1437 domina Agnes relicta magistri Gywla cum suis filiis donavit huic locum unius molendini super fluvium Egrehg prope villam Dyska. Extant littere eiusdem domine Agnetis, postea tamen in anno 1519 Stephanus Gywlaffy de Ratholth dictum molendinum permutando et sibi ipsi accipiendo dedit per modum concambii aliud molendinum fructuosius, in eodem fluvio decurrens Kewmalom vocatum. Vide in litteris eiusdem Stephani, ubi etiam exprimitur preventus utriusque molendini.

1437. évben Gywla mesternek az özvegye Ágnes fiaival együtt adományoztak kolostorunknak Dyska falu közelében az Egrehg folyónál egy malomhelyet. Megvan Ágnes úrnő levele. Később pedig 1519. évben Ratholth-i Gylaffy István a mondott malmot ugyanazon a folyón jövedelmezővel, a Kewmalom-mal elcserélte. Lásd ennek az Istvánnak levelét, ahol mindkét malom bevételeit is leírták.

Anno 1438 prefata domina Agnes tributum montis et munera et universos census annuales XII vinearum in territo

1438. évben az említett Ágnes úrnő kolostorunknak adományozta a heggynek az adóját és jövedelmeit és Sáska falu

montis Weresmaal in possessione Saska habitarum donavit huic. Vide in litteris eiusdem metas vinearum et alia.

Anno 1440 Ladislaus de Gywla donavit huic unum fenestrum Cherepch vocatum in monte Bakon, prope Lowaskwth existentem. Extant littere eiusdem.

Anno 1485 David de Byk prebuit suum consensum super universam donationem Egregii quondam Nicolai de Wnyan factam huic utputa cuiusdam sessionis nobilitaris Salomon Ilese vocatae simul cum quibusdam sessionibus desertis, et aliis quam pluribus pertinentiis que describuntur in litteris ecclesie Sancti Salvatoris de Kapornak anno in eodem.

Anno 1487 frater Thomas prior generalis ad petitionem relicte Ladislai Gywlaffy ordinavit ut molendinum unius rote in possessione Dyzel in fluvio Egregh decurrens post exitum fratrum de Kewkwth revolvatur ad hoc monasterium Sancti Jacobi. Quod quidem molendinum olim scilicet anno 1392 Nicolaus filius Martini de Dyzel pro ducentis florenis fratribus de Sancto Spiritu alias de Monte Usa pro medietate impignoratum tandem donavit eidem monasterio Sancti Spiritus. Unde post desertionem eiusdem monasterii de Wsa ad Kewkwth et iterum post exitum fratrum nostrorum de Kewkwth ad hoc monasterium de voluntate patrum est devolutum. Quod si autem processu temporum et hoc monasterium desolabitur ex tunc prior generalis illius temporis assignabit eo quo sibi placuerit. Extant super hoc quam plures littere habite in conservatorio Sancti Jacobi in Zala. Vide ibidem.

Anno 1500 nobilis Paulus litteratus de Mekethynch donavit huic quoddam molendinum desolatum, sed per fratrem Clementem huius claustrii priorem reparatum in fluvio Egrees in valle Kapwch existente. Vide in litteris Blasii de Chyan, et Eliae Theyek vicecomitum comitatus Zaladiensis.

Anno 1501 nobilis Georgius de Dewregd et Caspar de Kapocz donarunt huic quoddam molendinum ipsorum in territorio possessionis Kapocz decurrens Jegyenes vocatum. Extant littere conventus Zaladiensis, ubi etiam cautum est quod si frater heremite deseruerit hoc monasterium extunc dictum molendinum ad suos heredes devolvatur.

Anno 1511 domina Margaretha filia quondam Dominici Ladomer de Kezy donavit huic pratum quoddam in Saska existentem, quod alias pater suus eidem laxaverat. Extant littere Stephani Gywlay.

területén Weresmaal hegynél levő 12 szőlő összes évi adóját. Lásd ennek levelében a szőlők határait és egyebeket.

1440. évben Gywla-i László ajándékozott kolostorunknak a Bakon hegyben Lowaskwth közelében Cherepch nevű rétét. Megvan ennek a levele.

1485. évben Byk-i Dávid beleegyezését adta néhai Wnyan-i Miklós kolostorunknak szőlő minden adományozásához, úgymint bizonyos Salomon Ilese nemesi telek nevezetűnek, minden elhagyott telkevével, és más több hozzátartozókkal, amelyek a Kapornak-i Szent Údvözítő egyház levelében találhatók ugyanabban az évben.

1487. évben Tamás rendfőnök testvér Gywlaffy László özvegyének kérésére elrendelte, hogy az Egregh folyón Dyzel községben levő egykerekű malmot a Kewkwth-testvérek távozása után Szent Jakab kolostornak adják át. Ezt a malmot ugyanis hajdan ti. 1392-ben Dyzel-i Márton fia Miklós 200 forintért a Szent Lélekről, másként az Usa-i hegyről nevezett kolostor testvéreinek fele részét elzalogosította, végül a Szent Lélek kolostornak adományozta. Innét az Usa-i kolostor elhagyása után Kewkwth-hoz került. Majd ismét testvéreinknek Kewkwth-ról való távozása után az atyák döntése szerint ehhez a kolostorhoz került. Ha pedig idők múltával ezt a kolostort lerombolnák, akkor annak az időnek rendfőnöke tetszése szerint adja oda. Megvan erről több levél a Zala-Szent Jakab kolostor levéltárában. Lásd itt.

1500. évben nemes Mekethynch-i Pál literatus ajándékozott kolostorunknak bizonyos malmot a Kapwch völgyben, az Egres folyón, amelyet Kelemen testvér ennek a kolostornak perjele kijavított. Lásd Chyan Balázs és Theyek Illés Zala megye alispánjának levelében.

1501. évben nemes Dewregd-i György és nemes Kapocz-i Gáspár kolostorunknak adományozták malmukat Kapocz falu területén a Jegyenes-nél. Megvan a zalai konvent levele, amelyekben kikötötték, hogyha a remete testvérek elhagyják ezt a kolostort, akkor a mondott malom visszakerül az örökösökhez.

1511. évben Margit úrnő néhai Kezy Ladomér Domonkos leánya nekünk ajándékozta Saska-n levő bizonyos rétjét, amit egyébként atyja nekünk engedte át. Megvan Gywlay István levele.

Wason

(Zöld Kódex 44—45. l.)

Nagyvászonyban 1483-ban Kinizsi Pál temesi gróf, az ország alsó részeinek legendás hírű főkapitánya saját és családja tagjainak lelkiüdvéért nagyszerű gótikus pálos kolostort és Szent Mihály főangyal tiszteletére

Anno 1251 serenissimus rex Bela pro fidelibus servitiis donaverat Detrico Magno possessionem Karako, ut habetur in litteris eiusdem regis.

Anno 1387 Sigismundus imperator prout habetur in suis litteris dictam possessionem Karako tamquam suam donavit Ladislao filio Irnosd de Wason pro fidelibus servitiis suis. Is autem fecit se statui habetur in litteris reambulatoriis capituli ecclesie Jauriensis.

Anno 1483 magnificus dominus Paulus de Kynzy adiutorio magnifici Blasii Magyar de Kaza construxit monasterium istud de Wason ad honorem Beati Michaelis archangeli et dedit heremitis.

Item in quampluribus litteris habetur quod magnificus dominus Paulus dictus litigavit pro Karako et tandem concordavit cum filiis quondam Thome de Polyan ut statim dicitur, postea per ordinem vide quo pacto donavit huic multa bona.

templomot épít. Kinizsi Pált 1494-ben, Horváth Márkot 1512-ben a templomban temetik el. Jelentős kódexek készültek a kolostorban. 1560 körül megszűnik a pálos élet. A romokat feltárták és konzerválták.

1251. évben kegyelmes Béla király a hűséges szolgálatokért Nagy Detriknek ajándékozta Karako falut, amint olvasható ennek a királynak levelében.

1387. évben Zsigmond császár, amint olvasható a levelében a mondott Karako falut mint sajátját adományozta Wason-i Irnosd fiának hűséges szolgálataiért. Ő magát beiktatta, amint olvasható a győri székeskáptalan határkijelölő levelében.

1483. évben nagyságos Kynzy Pál úr nagyságos Kaza-i Magyar Balázs segítségével megépíti ezt a Wason-i kolostort Szent Mihály főangyal tiszteletére és odaadta a remetéknek.

Ugyancsak több levélben olvassuk, hogy az említett nagyságos Pál úr perelt Karako-ért és végül kiegyezett Polyan-i Tamás fiaival és tüstént odaadta nekünk. Lásd később sorrendben kolostorunknak ajándékozott sok ingatlant.

Anno 1483 idem dominus Paulus donavit huic totalem possessionem suam Karako vocatam, quam ipse ab Oswaldo et Georgio filiis quondam Thome de Polyan pro duobus milibus florenis emerat. Item etiam donavit totale predium Myrath in contigua cometenitate eiusdem possessionis existente. Quod scilicet predium a Jacobo filio quondam Michaelis de Myrath (pro) octoginta florenis auri emerat. Extant littere donationales et consensit rex Matthias.

Eodem anno dicti domini Paulus et Blasius donaverunt huic ducenta iugera Bessere vocata et silvam supra piscinam existentem. Extant statutorie.

Anno 1486 Paulus donavit huic quatuor calices argenteos cum patenis, unam monstrantiam de argento. Vide plura alia bona in quadam apoca papirea sigillo eiusdem Pauli consignata, que tenetur inter litteras de Karako.

Anno 1495 Benedictus Magyar de Reche donavit huic duas sessiones nobilitares in possessione Chepel. Extant littere capituli Wesprimiensis.

Anno 1489 idem Paulus donavit piscinam muratam sub monasterio existentem, item duo prata in Bakon existentes scilicet Hassagh et Gyerthyankwth. Extant super hoc littere donationis et statutionis.

Anno 1509 fratres huius statuti sunt per conventum cruciferum de Alba Regali in totalem possessionem Dobron quam eisdem magnificus dominus Marcus Horwath testamentaliter legavit. Idem dominus Marcus dictam possessionem concambuit a capitulo Budensi et eidem capitulo donaverat Ladislaus prepositus de Veteri Bwda. Super hec omnia extant littere multe et sunt fratres introducti et statuti sine contradictione.

Anno 1511 magnifica domina Benigna relicta quondam domini Pauli dicti pro refrigerio anime sue donavit huic duas totales possessiones Lyherth et Agyaglyk vocatas in comitatu Wesprimiensis habitas simul cum molendino in eadem Agyaglyk decurrente habito. Extant super hoc littere cruciferorum de Alba Regali et confirmatio regis Ludovici de anno 1520.

Anno 1518 nobilis Simon de Chepel totales portiones suas possessionares puta duas sessiones sive curias nobilitares in dicta possessione Chepel in comitatu Wesprimiensis existentes cum suis pertinentiis donavit huic in perpetuum elemosinam. Ita quod si quis de suis fratribus contradiceret deponat prius ducentos florenos. Extant littere conventus cruciferorum de Alba, item rex Ludovicus confirmavit et onsum prebuit.

Porwa

(Zöld Kódex 45—46. l.)

A koraközépkori Szent Imre kápolna és vadászlak helyéhez a nagyhírű Garai Miklós nádor és hasonló nevű fia a Szent Lélek tiszteletére pálos templomot és kolostort kívánt alapítani. A terveket Szapolyai István való-

Anno 1440 Jeronimus de Nena pro tunc castellanus de Papa relaxavit nonam vinorum sibi provenientium de vinea fratrum heremitarum de Porwa in possessione Porwa existente eis donata per magistrum (!) dominum Ladislaum de Gara.

Anno 1441 dominus Ladislaus rex denuo donavit huic monasterio possessiones Wyffalw, Zwe, Zemere, Menffe et Mak, quas olim donaverat magnificus dominus Ladislaus de Gara sed quia propter notam infidelitatem omnia bona eiusdem descenderant ad regiam maiestatem ideo huius domus prior scilicet frater Ladislaus denuo impetravit et idem dominus rex per capitulum Albense statui mandavit dans fratribus ius suum regium.

Anno 1450 sunt emanate quedam littere domini Ladislai

1483. évben ugyanaz a Pál úr nekünk ajándékozta Karakónak nevezett egész birtokát, amelyet ő néhai Polyan-i Tamás fiától Györgytől és Oszvaldtól kétezer forintért vásárolt. Ugyancsak nekünk adta egész Myrath birtokát, amely össze-érő szomszédságban van Karako faluval. Ezt a birtokot néhai Myrath-i Mihály fiától Jakabtól vásárolta 80 arany forintért. Megvan az adománylevél. Mátyás király is beleegyezett.

Ebben az évben az említett Pál és Balázs urak nekünk ajándékozták az úgynevezett 200 hold Bessere-t és az erdőt a halastó felett. Megvan a beiktatólevél.

1486. évben ugyanez a Pál adományozott nekünk négy ezüst kelyhet paténakkal és ezüst szentségtartót. Lásd más javakat ennek a Pálnak pecsétjével jelezve bizonyos papír nyugtán, amelyet a Karako-i levelek között tartanak.

1495. évben Reche-i Magyar Benedek ajándékozott Chepel-en két nemesi telket. Megvan a veszprémi káptalan levele.

1489. évben ugyanez a Pál ajándékozott kövel kirakott partú halastavat, amely a kolostor alatt terül el. Ugyancsak a Bakon-ban a Hassagh és Gyerthyankwth nevű réteket. Megvan erről az adományozó és beiktató levél.

1509. évben a testvéreket beiktatta a fehérvári kereszties konvent Dobron egész birtokába. Ezt nagyságos Horwath Márk úr végrendeletileg hagyta. Ugyanez a Márk úr az említett birtokot a budai káptalantól elcserélte és ennek a káptalannak pedig László óbudai prépost ajándékozta. Minderről több levelünk van. Testvérek bevezetve és beiktatva lettek minden ellentmondás nélkül.

1511. évben a mondott néhai Pál úrnak özvegye nagyságos Benigna úrnő saját lelkiüdvéért nekünk ajándékozta Veszprém megyében lévő két egész birtokát, Lyherth és Agyaglyk nevezetűeket, Agyaglykat malommal együtt. Megvan erről a fehérvári keresztiesek levele és Lajos király 1520. évi megerősítése.

1518. évben Chepel-i Simon birtokainak egész részét, két telket, avagy nemesi kúriákat a mondott Chepel birtokon Veszprém megyében tartozékaival együtt örök alamizsnaként nekünk adományozta még pedig úgy, hogyha valaki a testvérei közül ellentmondana előbb 200 forintot le kell tennie. Megvan a fehérvári kereszties konvent levele. Lajos király is megerősítette és beleegyezését adta.

sítja meg. A kolostort és templomot a források 1546-ban elpusztultnak írják le. A pálos múltból a községtől kissé északra emelkedő helyen álló templom régi gótikus hatszögű szentélye maradt fenn.

1440. évben Nena-i Jeromos akkori Papa-i várnagy a Porwa-i remete testvérek Porwa-i birtokán lévő szőlőjük után, amelyet Gara-i László mester adományozott a neki járó kilencedet elengedte.

1441. évben László király úr ismét kolostorunknak ajándékozta Wyffalw, Zwe Zemere, Menffe és Mak falvakat. Ezeket hajdan Gara-i László úr ajándékozta, de mivel az ismert hűtlenség miatt ennek minden java a királyi felségre szállt, ezért ennek a kolostornak a perjele t.i. László testvér ismét kieszközölte és ugyanaz a király úr a fehérvári káptalant bízta meg a beiktatással, megadva a testvéreknek az ő királyi jogát.

1450. évben bocsátotta ki levelét Gara-i László úr Magyar-

de Gara regni Hungarie palatini ubi inter cetera exprimitur quod magnificus quondam Nicolaus Garay pater atque similiter Nicolaus frater suus proposuerant in hoc loco scilicet in Porwa ubi erat capella Beate Marie Virginis fundare claustrum pro fratribus in honore Sancti Spiritus, sed quia morte preveniente non potuerunt, propterea dictus dominus Ladislaus de Gara idem monasterium de Porwa fundare et construere promisit, atque huius propositi initium firmum demonstrans donavit eisdem fratribus villam suam Wyffalu prope oppidum Papa in comitatu Wesprimiensi. Item promisit edificare unum molendinum in Papa propriis expensis. Item plura alia bona, que videre poteris in litteris suis de anno supradicto.

Anno 1454 Emericus Sartor filius Elie de Nagh Rawazd legavit huic vineam suam emptitiam quam emerat ab ecclesia Sancti Martini de eadem Nagh Rawazd. Aliam vero post mortem sue matris similiter legavit. Vide in litteris testamenti.

Anno 1458 Gregorius plebanus de Wasar fassus est quod domina relicta Petri fabri legavit huic quandam vineam in possessione Felpech. Extant littere Michaelis rectoris ecclesie Jauriensis.

Anno 1459 Valentinus de Zenth Kyrál donavit huic quodam suum viridarium de Cheznek. Extant littere domine Alexandrine ducisse Thesseniensis.

Anno 1465 domina Barbara relicta quondam Nicolai filii Luce de Gyarmath donavit huic quandam vineam suam in promontorio possessionis Pathona in loco Fekethe Erdew existentem. Extant littere conventus monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannoniae.

Anno 1477 dominus Emericus de Zapolia addidit libertatem fratribus et jobbagionibus huius monasterii succidendi semper ligna ad eorum necessitatem in suis silvis Azzw Erdew Scenthe prope Sobor. Hoc idem annuit illustris domina Hedwigis et filius suus Joannes Wayda Transsylvanus. Vide in suis litteris de anno 1510.

Anno 1501 Petrus Grothi legavit huic et fratribus minoribus de Papa vineam suam Lazlofelnogh in promonthorio Groth existentem.

Anno 1504 nobiles de Berellew pro XIII florenis impignoraverunt huic tertiam partem cuiusdam deserti molendini super fluvium Tapolczawyze existentem cum certis pactis de quibus vide litteras capituli ecclesie Jauriensis. Eodem anno Matthias de eodem vendidit fratribus medietatem eiusdem molendini pro centum florenis quorum XL solverunt fratres in prompta pecunia alios autem quadraginta condonavit eis. Anno vero 1509 Joannes et Franciscus de Berellew impignoraverunt portiones suas habitas in eodem molendino pro sex florenis cum pactis de quibus habes in litteris capituli Jauriensis.

Anno 1517 Andreas plebanus de Warsan fassus est quod Blasius Vitalius legavit huic quandam vineam suam in promontorio Gyrolth. Extant littere conventus Sancti Martini.

Anno 1520 Ambrosius Warga de Kenese donavit huic monasterio duas vineas suas in promontorio de Kenese existentes. Extant littere cruciferorum de Alba.

ország nádora. Ebben többek között kijelenti, hogy néhai nagyságos Garay Miklós atya és hasonlóan Miklós az ő testvére feltették magukban, hogy ezen a helyen, ti. Porwa-n, ahol a Boldogságos Szűz kápolnája volt a Szent Lélek tiszteletére a testvéreknek templomot és kolostort alapítanak, de haláluk miatt nem tudták ezt megvalósítani. Ezért a mondott Gara-i László úr a Porwa-i kolostor alapítását és megépítését megígérte. Ennek az előterjesztésnek biztos kezdetét jelenti, hogy a testvéreknek ajándékozta Pápa város közelében a Veszprém megyei Wyffalu faluját. Megígérte továbbá, hogy saját pénzén építeni fog nekünk Pápán egy malmot és még több minden mást, amiket látni lehet leveleiben az említett évben.

1454. évben Nagh Rawazd-i Imre szabó Illés fia Nagh Rawazd-i Szent Márton templomtól vásárolt szőlőjét nekünk hagyományozta. Anyja halála után pedig a másik szőlőt hagyományozta nekünk. Lásd a végrendeletben.

1458. évben Gergely Wasar-i plébános bevallást tett, hogy Péter kézműves özvegy úrnője hagyományozott Felpech birtokon bizonyos szőlőt. Megvan a győri székesegyház rektorának levele.

1459. évben Zenth kyrál-i Bálint adományozta Cheznek-i bizonyos kertjét. Megvan Thessen-i Alexandra hercegnő levele.

1465. évben Borbála úrnő Gyarmathi Lukács fiának néhai Miklósnak hajdani özvegye Pathona falu szőlőhegyén a Fekethe Erdew helyen levő szőlőjét nekünk hagyományozta. Megvan Pannonia szent hegyének Szent Márton kolostor konventjének levele.

1477. évben Zapolia Imre úr kolostorunk testvéreinek és jobbagyainak Sobor közelében lévő Azzw Erdew Scenthe nevű erdejében szabadságot adott szükségük kielégítésére, hogy fát vághatnak. Ugyanezt helybenhagyta nagyságos Hedvig úrnő és fia János erdélyi vajda. Lásd 1510. évi leveleikben.

1501. évben Groth-i Péter nekünk és Papa-i ferences testvéreknek hagyományozta Groth-i szőlőhegyen Lazlofelnogh nevű szőlőjét.

1504. évben Berellew-i nemesek 13 forintért elzálogosították nekünk Tapolczawyze folyón lévő malmuk harmad részét bizonyos megegyezéssel. Ezekről lásd a győri káptalan leveleit. Ebben az évben Mátyás ugyanonnét eladta a testvéreknek 100 forintért ennek a malomnak a felét, amelyből gyorsan 40 forintot kifizettek, a másik 40 forintot pedig odaajándékozta a szerzeteseknek. 1509. évben pedig Berellew-i János és Ferenc ebben a malomban levő részeit elzálogosították hat forintért megegyezéssel, amelyekről szólnak a győri káptalan leveleiben.

1517. évben András Warsan-i plébános bevallást tett hogyan adományozta ennek a kolostornak Vitalius Balázs Gyrolth-i szőlőhegyen levő szőlőjét. Megvan Szent Márton konvent levele.

1520. évben Kenese-i Warga Ambrus adományozott ennek a kolostornak a Kenese-i szőlőhegyen levő szőlőjét. Megvan a fehérvári keresztések levele.

Chaatka

(Zöld Kódex 46—49. l.)

1361-ben Kont Miklós nádor az Irgalmasság Anyja tiszteletére építi fel a pálos kolostort és templomot. A háromhajós, helyesebben két sor oldalkápolnás templom építési idejével, méreteivel és stílusával majdnem teljesen megegyezett a nagyjenői (Tüskevár) pálos

templommal. A templom a Bakony egyik legszebb középkori építménye, kár, hogy az északi oldalán állott kolostori épületeket az utolsó köig lerombolták. A szerzetesi élet a török hódoltság kezdetén szűnik meg.

Anno 1361 dominus Nicolaus Konth palatinus qui est fundator huius monasterii donavit fratribus huius domus possessiones Chatka, Repcze et Barand atque eosdem statui fecit et metas reambulari fecit. Vide in litteris capituli Albensis. Item extant littere originales declarantes quomodo Rex Ludovicus donaverat et nove donationis titulo et suo fratri Lewkews. Item sunt littere adjudicatorie compositionales et statutoriales super Barand. Cui quidem donationi anno 1393 Ladislaus et Emericus filii Bartholomei filii prefati Nicolai Konth consenserunt. Vide de hoc litteras domini Demetrii episcopi Wesprimiensis de anno 1390 ubi inter cetera habetur quod dum hanc ecclesiam vellet dedicare et consecrare requisierat fundatores quibus bonis vellet dotare hanc ecclesiam et responsum accepit quod cum Repcze et Barand predictis. Item vide de libertate Repcze litteras Sigismundi regis de anno 1420 et plures alias, ne scilicet nomam solvant.

Anno 1374 relicta domini Nicolai Konth donavit huic unum locum molendini in facie possessionis Thewnew in fluvio Innacza. Extant eiusdem littere. Eadem donavit unum fundum in eadem possessione de anno 1394.

Anno 1399 Bartholomeus de Palocza filius Konth donavit huic quoddam molendinum eorum in fluvio Egreh unius molaris. Extant littere eiusdem.

Anno 1392 Sebastianus de Chyerne donavit huic quoddam molendinum super fluvium Twnew. Extant littere capituli Albensis.

Anno 1359 dominus Nicolaus Konth de Lewkews donavit huic molendinum eorum Andraasmolna vocatum in fluvio Peyth comitatus Wesprimiensis. Extant littere eiusdem domini Nicolai.

Anno 1396 nobilis domina relicta et magister Nicolaus filius quondam domini Nicolai Konth palatini de Galgocz donaverunt huic per modum testamenti duos fundos curiarum in civitate Budensi. Vide in litteris capituli Nitriensis. Eodem anno ut habetur in litteris domini Nicolai filii quondam Nicolai donavit huic pro reparatione claustrum domum ibidem. Vide statutoris in litteris Herelini iudicis Budensis. Item vide in litteris cruciferorum de Alba de anno 1400.

Anno 1363 Joannes filius Henrici Crenchener vendidit fratribus pro XL marcis latorum denariorum Viennensium vineam Erdewskoro. Vide in litteris conventus Sancti Martini.

Anno 1374 nobilis domina relicta quondam magnifici domini Nicolai Konth denuo donavit huic quondam vineam in monte Nywlas, quam alias idem dominus Nicolaus donarat. Extant littere Wylhelmi episcopi Quinqueecclesiensis.

Anno 1388 Elisabeth relicta Joannis Kanthor de Jaurino vendidit huic pro XLII marcis denariorum gravi ponderis vineam in monte Erdewssokoro. Extant littere conventus Sancti Martini.

Eodem anno Joannes plebanus ecclesie Sancti Joannis Baptiste de Thatha legavit huic quondam vineam in promontorio possessionis Nogacz existentem. Extant littere capituli Jauriensis.

Anno 1395 domina Catharina relicta Ladislai de Nema donavit huic quondam vineam in promontorio possessionis Nilkay existentem. Extant littere capituli Albensis.

Anno 1435 Michael filius Dominici de Pazna donavit huic vineam Nywlas. Extant littere conventus Sancti Martini.

Anno 1439 Andreas Alch legavit huic unum molendinum in fluvio Fyzegh in villa Nagredy decurrente. Extant littere Dominici archidiaconi Soproniensis.

Anno 1454 Gregorius Zoke de Ews donavit huic quondam vineam Chersewlew vocatam in territorio possessionis Ewzy existente. Vide in litteris conventus cruciferorum de Alba.

Anno 1455 nobiles domini relicta Barbara quondam domini Bricitii necnon Ursula relicta quondam Benedicti de Kagymathy consenserunt donationi facte per dictos suos maritos, qui huic legaverunt possessionem Kagymathy. Extant littere capituli Albensis.

Anno 1455 Ladislaus de Gara denuo donavit huic quondam vineam in promontorio de Petherd quam alias similiter

1361. évben Konth Miklós nádor úr, aki a kolostor alapítója a ház testvéreinek adományozta Chatka, Repcze és Barand birtokokat és ezeket a birtokokba bevezettette és a birtokok határait meg bejártatta. Lásd a fehérvári káptalan leveleiben. Ugyancsak megvannak az eredeti oklevelek, amelyekkel Lajos király neki (ti. az alapítónak) és Lewkws testvéreinek új adomány címén ajándékozta a birtokokat. Ugyancsak megvannak Barand-ra vonatkozó ítélet-, egyezség- és beiktató levelek. Ehhez az adományozáshoz 1393-ban az említett Konth Miklós fiának Bertalannak fiai László és Imre beleegyezésüket adták. Lásd erről Dömötör veszprémi püspök úrnak 1390. évi oklevelét, ahol többek között megtalálható, hogy amikor a templomot védőszentjének tiszteletére átadni és felszentelni akarta, megkereste az alapítókat, hogy milyen javakkal akarják ezt a templomot ellátni, azt a választ kapta, hogy az említett Repcze-vel és Barand-dal. Ugyancsak lásd Zsigmond király 1420. évi és több más levelet Repcze szabad-ságáról, hogy kilencedet ne fizessenek.

1374. évben Konth Miklós úr özvegye nekünk adományozott Thewnew falu közelségében Innacza folyónál malomnak alkalmas helyet. Megvan az özvegy oklevele. Ugyanez az özvegy ajándékozott egy bizonyos területet ugyanabban a faluban 1394. évben.

1399. évben Palocza-i Konth fia Bertalan adományozott nekünk az Egreh folyón egy malmot egy malomkövel. Megvan a nevezett oklevele.

1392. évben Chyerne-i Sebestyén adományozott nekünk a Twnew folyón bizonyos malmot. Megvan a fehérvári káptalan oklevele.

1359. évben Lewkews-i Konth Miklós úr adományozta nekünk Andraasmolna nevű malmát a Peyth folyón Veszprém megyében. Megvan Miklós úr oklevele.

1396. évben nemes özvegy úrnő és néhai Galgocz-i Konth Miklós nádor úr fia Miklós mester adományozott nekünk végrendeletileg Buda városában két háztelket. Lásd a nyitrai káptalan oklevelében. Ebben az évben amint megtalálható Miklós úrnak a néhai Miklós fiának oklevelében adományozott nekünk itten egy házat a kolostor kijavítására. Lásd a beiktatólevelet Herelin budai bírónak oklevelében. Ugyancsak lásd 1400. évről a fehérvári keresztesek oklevelét.

1363. évben Crenchenerker Henrik fia János eladta a testvéreknek 40 márká széles bécsi dénárért egy Erdewskoro nevű szőlőt. Lásd a Szent Márton konvent oklevelében.

1374. évben néhai nagyságos Konth Miklós úr nemes özvegye újból adományozta nekünk Nywlas hegyen bizonyos szőlőt, amelyet egyébként ugyanaz a Miklós úr ajándékozott. Megvan Vilmos pécsi püspök oklevele.

1388. évben Erzsébet győri Kanthor János özvegye eladta nekünk 42 márkája nehéz súlyú dénárért bizonyos szőlőt az Erdewssokoro hegyen. Megvan Szent Márton konvent oklevele.

Ebben az évben János a Thatha-i Keresztelő Szent János templom plébánosa hagyott ránk Nogacz helység szőlőhegyen lévő bizonyos szőlőt. Megvan a győri káptalan oklevele.

1395. évben Nema-i László özvegye Katalin úrnő adományozott nekünk Nilkay helység szőlőhegyén levő bizonyos szőlőt. Megvan a fehérvári káptalan oklevele.

1435. évben Pazna-i Domonkos fia Mihály adományozott nekünk egy Nywlas nevű szőlőt. Megvan a Szent Márton konvent oklevele.

1439. évben Alch András hagyott nekünk Nagredy helységben a Fyzegh folyón egy malmot. Megvan Domonkos soproni főesperes oklevele.

1454. évben Ews-i Zoke Gergely adományozott nekünk Ewzy helység területén lévő bizonyos Chersewlew nevezetű szőlőt. Lásd a fehérvári keresztes konvent oklevelében.

1455. évben Bereck úr özvegye Borbála, továbbá Orsolya néhai Kagymathy Benedek özvegye beleegyeztek férjeik adományozásába, akik nekünk hagyományozták Kagymathy birtokot. Megvan a fehérvári káptalan oklevele.

1455. évben Gara-i László újból adományozta nekünk Petherd-i szőlőhegyen bizonyos szőlőt, amelyet egyébként

legaverat Joannes Redey. Extant littere eiusdem domini Ladislai. Item 1459 testes quidam fassi sunt quod Joannes Bery et Damianus filius eius legavit huic vineam in territorio Pazman. Extant littere Michaelis lectoris Jauriensis.

Anno 1456 in eandem possessionem statutorialis et metalis capituli Albensis facta heremitis sine contradictione et hoc ad mandatum domini Ladislai regis.

Anno 1450 Clemens Kwlichar legavit huic quandam vineam in territorio ville Alsok existente. Vide in litteris ecclesie Jauriensis.

Anno 1420 domina Catharina relicta Joannes filii Stephani de Chek donavit huic quandam domum sitam in castro novi montis Pesthiensis existentem. Vide in litteris Michaelis Nodlar iudicis eiusdem civitatis.

Anno 1466 lis orta fuit inter fratres et magistrum Michaellem de Thewrews occasione Kagmatthy sed pacata fuit in litteris conventus cruciferorum.

Anno 1472 Emericus de Hederwara relaxavit fratribus omnem proventum sibi provenientem de vinea eorum Tap vocata. Extant littere eiusdem.

Anno 1467 nobilis domina Margaretha filia quondam Egidii de Petherd donavit huic portionem suam possessionarium in possessione Pychord comitatus Jauriensis. Extant littere conventus Sancti Martini ubi etiam ponuntur due vinee de eadem Pychord. Habetur registrum super metas eiusdem portionis. Extant statutoriales eiusdem conventus. Vide in litteris regis Matthie de anno 1472.

Anno 1478 Margaretha relicta quondam Michaelis Fekethe de Alba donavit huic medietatem domus Albensis inter vicinos existentem, quos vide in litteris cruciferorum de Alba. Aliam medietatem comparavit frater Andreas vicarius pro centum et XXIII florennis. Hanc domum frater Joannes Zalonkemény de consensu patrum definitorum anno 1516 vendidit (pro) florenis duobus reservatis tribus domunculis pro omnibus fratribus inibi hospitari volentibus cum tali pacto ut post defectum seminis Emerici litterati denuo revolvatur ad hanc domum de Chatka. Extant littere conventus cruciferorum de Alba de anno 1517 ubi frater Nicolaus vicarius narratur vendidisse.

Anno 1480 Nicolaus filius Valentini Koronplan de Koronplya donavit huic possessionem suam Koronplya ac predium Zekelfewlde in comitatu Wesprimiensi existens cum medietate molendini pro certis missis quas frater Petrus prior generalis in anno 1490 celebrari mandavit. Extant super huiusmodi donatione littere capituli Jauriensis cum certis clausulis in papiro et etiam conventus Sancti Martini de anno 1489 inserte litteris regis Matthiae, item reambulatores metarum.

Anno 1481 Gregorius filius Nicolai de Strigar donavit huic quandam vineam suam empticium in territorio possessionis Sandor existente. Extant littere Agnetis abbatisse sanctimonialium de valle Wesprimiensi. Eodem anno Emericus litteratus de Nagdeem vendidit huic (pro) VII florenis quandam vineam suam in promontorio possessionis Pychord existente. Extant littere conventus Sancti Martini.

Anno 1410 Jacobus filius Francisci de Tharnok donavit huic portionem suam in Dynnye habitam. Extant littere conventus cruciferorum de Alba. Vide litteras adjudicatorias pro originali Emerici palatini.

Anno 1421 Cosmas de Teeth cum Benedicto filio Jacobi de eadem donavit huic possessionem Theeth. Extant littere conventus Sancti Martini.

Anno 1426 domina Catharina relicta quondam Jacobi villici de Roman donavit huic quandam vineam in territorio eiusdem ville. Vide vicinos in litteris conventus Sancti Martini.

Anno 1428 Elias de Roman donavit huic vineam suam in territorio Roman existente. Vide vicinos in litteris Conventus Sancti Martini.

Anno 1480 domine Margaretha quondam Demetrii Zondy de Alba et Elisabet donaverunt huic totales portiones earum, sed et quondam Luce litterati in quadam sessione in possessione Zamard existente. Extant littere conventus cruciferorum de Alba.

hasonlóan Redey János hagyományozott. Megvan a László úr oklevele. Ugyancsak 1459. évben bizonyos tanúk vallották, hogy Bery János és ennek Domonkos fia hagyott nekünk szőlőt Pazman területén. Megvan Mihály győri olvasó kánonok oklevele.

Megvan 1456. évből ugyanabba a birtokba a beiktatólevél és a fehérvári káptalan határjárása a remeték számára ellentmondás nélkül László király úr rendeletére.

1450. évben Kwlichar Kelemen hagyott nekünk bizonyos szőlőt Alsok falu területén. Lásd a győri egyház oklevelében.

1420. évben Chek-i István fiának Jánosnak az özvegye Katalin úrnő hagyott nekünk egy Pestújhegy várában lévő bizonyos házat. Lásd ugyanannak a város bírójának Nodlar Mihálynak oklevelében.

1466. évben per keletkezett a testvérek és Thewrews-i Mihály mester között Kagmatthy miatt de megegyeztek a keresztetek konventjének oklevele szerint.

1472. évben Hederwara Imre a testvéreknek engedte át Tap-i szőlőjéből neki járó minden jövedelmét. Megvan az ő oklevele.

1467. évben hajdani Petherd-i Egyed leánya Margit úrnő nekünk adományozta Pychord faluban lévő birtok részét Győr megyében. Megvan Szent Márton konvent oklevele, ahol két Pychord-i szőlőről van szó. Megvan ennek a birtokrész határaitól szóló jegyzék. Megvan ennek a konventnek beiktatólevele. Lásd Mátyás király 1472. évben kelt oklevelében.

1478. évben néhai Fehérvár-i Fekethe Mihály özvegye Margit nekünk adományozta szomszédok között lévő fehérvári házának felét, lásd a fehérvári keresztetek oklevelében. Másik felét 123 forintért megszerezte András helynök testvér. Ezt a házat Zalonkemény János testvér 1516. évben a rendi tanácsos atyák beleegyezésével eladta hét forintért, fenntartva három helyiséget az itt tartózkodni kívánó testvérek számára azzal a megjegyzéssel, hogy Imre Litteratus utód nélküli halála esetén ismét a Chatka-i házra szálljon vissza. Megvan a fehérvári keresztet konvent 1517. évi oklevele, ahol elmondják, hogy Miklós helynök eladta.

1480. évben Koronplya-i Koronplan Bálint fia Miklós nekünk adományozta Koronplya birtokát és Zekelfewlde pusztáját Veszprém megyében malomnak a felével bizonyos misékért, amelyek elmondását Péter rendfőnök testvér 1490. évben rendelte el. Megvan a győri káptalan adománylevele papíron bizonyos záradékokkal és még a Szent Márton konvent 1489. évben kelt és Mátyás király átírásában meg a határokat leíró és magában foglaló oklevél.

1481. évben néhai Strigar Miklós fia Gergely nekünk adta Sandor falu területén lévő bizonyos vásárolt szőlőjét. Megvan Ágnes veszprémvölgyi apátnő oklevele. Ebben az évben Nagdeem-i Imre litteratus eladta nekünk hét forintért Pychord helyiség szőlőhegyen lévő bizonyos szőlőjét. Megvan Szent Márton konvent oklevele.

1410. évben Tharnok-i Ferenc fia Jakab nekünk adományozta Dynnye-n levő birtok részét. Megvan a fehérvári konvent oklevele. Lásd Imre nádor eredeti ítéletlevelét.

1421. évben Teeth-i Kozma Teth-i Benedek Teth-i Jakab fiával adományozta nekünk Teth birtokot. Megvan Szent Márton konvent oklevele.

1426. évben néhai Roman-i Jakab bíró özvegye Katalin úrnő adományozta nekünk ennek a falunak a területén bizonyos szőlőt. Lásd a szomszédokat Szent Márton konvent oklevelében.

1428. évben Roman-i Illés adományozta nekünk Roman területén lévő szőlőjét. Lásd a szomszédokat a Szent Márton konvent oklevelében.

1480. évben néhai Fehérvári Zondy Dömötör felesége Margit úrnő és Erzsébet nekünk adományozták minden birtokukat hajdani Lukács litteratusnak Zamard birtokban lévő bizonyos telkeivel együtt. Megvan a fehérvári keresztetek konventjének oklevele.

Anno 1501 Benedictus Ezeny de Oztar castellanus castris Wesprimiensis legavit huic monasterio de Chaatka possessionariam in Olcha in comitatu Komaromiensi existentem promissa perpetua scilicet Humiliavit omni sexta feria. Item etiam legavit unam vineam pro trecentis florenis emptam in promontorio possessionis Saagh nomine Rosas. Extant littere capituli ecclesie Wesprimiensis.

1501. évben Oztar-i Ezeny Benedek a veszprémi vár várnagya a Chaatka-i kolostorra hagyta a Komárom megyei Olcha-n tulajdonában lévő részbirtokát minden pénteken mondandó Humiliavit örökös miséért. Ugyancsak hagyott ránk egy 300 forintért vásárolt Rosas nevű szőlőt Saagh birtok szőlőhegyén. Megvan a veszprémi egyház káptalanjának oklevele.

Die sich auf das Komitat Veszprém beziehenden mittelalterlichen Regesten des „Grünen Kodexes“

Dieses im zweiten Jahrzehnt des 16. Jahrhunderts verfaßte wertvolle historische Quellenwerk lag bis 1947 in der Keszthelyer Festetics-Bibliothek verborgen und geriet dann in die Universitätsbibliothek von Budapest. Der außerordentlich bedeutende, Hunderte von bisher unbekanntem Angaben umfassende Kodex enthält die mittelalterlichen Regesten von 69 Paulinerklöstern, päpstliche Bullen und königliche Privilegien.

Die Regesten der Klöster sind zumeist aus dem Gebiet des historischen Ungarn. Ihr Material ist den Forschern beinahe unbekannt.

Der zweite Teil des Kodexes wurde von Gáspár Mallesics, dem Ordensvorsteher der Pauliner im 17. Jahrhundert, in der juristischen Arbeit „Quadripartitum“ bearbeitet und herausgegeben.

Von den Regesten der 69 Paulinerklöster veröffentlichen wir das Material von Enyere, Jenő (Nagyjenő, heute Tüskevár), Szentjakab (im historischen Komitat Zala), Vázsony (heute Nagyvázsony), Porva und Csátka (im historischen Komitat Veszprém) in lateinischer sowie in ungarischer Sprache.

Der Paulinerprior Gergely Gyöngyösi sammelte das Material des Kodexes, um sein Lebenswerk, die Geschichte seines Ordens, die Vitae Fratrum zu schreiben. Seine Arbeit ist ein wichtiges historisches, bedeutende siedlungsgeschichtliche Angaben enthaltendes Quellenwerk, ein wegen der ungarischen geographischen Namen wertvolles Sprachdenkmal, das erste Ortsnamenverzeichnis des Komitats Veszprém.

István Molnár

Le «Codex Vert» «Regesta» médiévaux du comitat de Veszprém

Cette source historique de grande valeur, écrite dans la deuxième décennie du XVIe siècle, était enfouie jusqu'en 1947 dans la bibliothèque Festetics de Keszthely, puis elle fut transférée dans la Bibliothèque de l'Université de Budapest. Le manuscrit, où pullulent les centaines de données jusqu'ici inconnues, contient les regesta médiévaux de 69 monastères paulistes, de bulles pontificales et des diplômes de privilège royal.

Les regesta des monastères, dans leur majorité, viennent du territoire de la Hongrie historique. Les chercheurs ne connaissent presque rien de ce matériel.

Gáspár Mallesics, prieur des paulistes à la fin du XVIIe siècle a utilisé et édité la deuxième partie du manuscrit dans son oeuvre juridique intitulée Quadripartitum.

Nous publions le texte latin et la traduction hongroise des regesta des monastères d'Enyere, de Jenő (Nagyjenő, aujourd'hui Tüskevár), de Szentjakab (du comitat historique de Zala), de Vázsony (aujourd'hui Nagyvázsony), de Porva et de Csátka (du comitat historique de Veszprém). Gergely Gyöngyösi, prieur des paulistes a recueilli le matériau de son manuscrit pour écrire son oeuvre maîtresse, les Vitae Fratrum, c'est-à-dire l'histoire de son ordre.

Son oeuvre constitue une source riche en importantes données historiques et en précisions du peuplement; en même temps c'est un monument linguistique remarquable qui nous a conservé des toponymes hongrois: c'est le premier annuaire des communes et localités du département de Veszprém.

István Molnár

Веспремский „Зеленый кодекс“, содержащий регистр средневековых документов

До 1947 года этот очень интересный исторический документ, написанный во второй половине XVI века, находился в кестхейской библиотеке дворца Фештетичей, откуда затем попал в будапештскую Университетскую библиотеку. Эта рукописная книга содержит сотни исключительно ценных сведений, в том числе 69 реестров монастыря ордена св. Павла, папские буллы, королевские привилегии.

Монастырские реестры касаются исторической территории Венгрии, содержат почти совершенно неизвестные исследователям материалы.

Вторую часть «Зеленого кодекса» настоятель монастыря ордена св. Павла Гашпар Наллешич в конце XVII века обработал и издал в своем юридическом трактате под названием «Гвардипартитум».

Из 69 монастырских реестров мы здесь публикуем на латинском и венгерском языках эньерский, енёйский (Надьенё, ныне Тюшкевар), сентьякабский (в историческом комитате Зала), вагоньский (ныне Надвагонь), порвайский и чаткайский (в историческом комитате Веспрем). Документы, записанные в кодексе, были собраны настоятелем Гергеем Дёндьёши и предназначались им для труда его жизни — истории ордена св. Павла «Вите Фрагрум».

Этот кодекс содержит очень важные для истории документы, данные о поселениях, важные не только в историческом, но и в лингвистическом отношении (благодаря содержащимся в нем географическим названиям. Это первый дошедший до нас указатель географических названий комитата Веспрем.

István Molnár

A végvári rendszer kiépítése a Balaton környékén

1541—1566

Miután a török Budavárba befészkelte magát, Magyarország területe állandó hadszíntérré változott. 1542-ben a török portyák már nemcsak Tolna megye déli, hanem északi részét is fenyegették.¹ A botrányos sikertelenségbe fulladt 1542. évi német birodalmi vállalkozás figyelmeztetés volt a török számára. A császári hadsereg kísérlete Buda visszafoglalására egyenesen kihívta Szulejmán újabb támadását. A szultán újabb hadjáratának célja Pest ostromának megbeszülésén kívül az volt, hogy Buda és a Duna—Tisza közének biztosítására több Dráva-melléki és dunántúli várát és várost elfoglaljon.² 1543 tavaszán újból megindultak Szulejmán szultán győzelmes seregei Magyarországra.³ Az 1543. évi hadjárat a vártnál rövidebb ideig tartott, mert az ostromlott helyek egyike sem tartott ki a végsőkig. I. Ferdinánd király pedig meg sem kísérelte, hogy segítséget nyújtson a szorongatott védőknek. Így a török aránylag csekély erőfeszítéssel kikerekíthette az 1541-ben szerzett területeket, melyek során birtokába jutott Valpó, Siklós, Pécs, Szekszárd, Székesfehérvár, Tata és Esztergom.⁴ Ekkor jutott török kézre Somogy megye keleti sávja, az északi védőláncból pedig csak a legnyugatibb Koppány.⁵

Míg a reguláris török sereg Székesfehérvár ostromával volt elfoglalva, a tatárok a Balaton környékén kegyetlenül pusztították a vidéket. Szahib-giráj fia, Emin szultán Pápa elfoglalására indult, ahonnan Ungnád János, a német hadak vezére megfuttott. De Martonfalvay Imre, Török Bálintné hűséges íródeákja a fellármázott lakossággal és a csekély számú őrséggel „a rossz, toldozott, támogatott palánkot” mégis megvédte. A tatárok ezután a Kemenesalját dúlták fel.⁶ A Tornielli vezérlete alatt Gyórnél, majd Komáromnál vesztelő táborból Zrínyi Miklós horvát bán, Báthory András főkapitány, Werbőczy Imre és mások csapataikkal a fosztogató tatárokat Somlyóvásárhely környékén körülfojták és heves csatában megfutamították. A szétzilálódott tatár had a rabszjára fűzött foglyokat otthagya részben belevesztett a mocsárba, másrészt kard által pusztult el.⁷ A szétszóródott tatárok közül sokat a parasztok vertek agyon. A rabló elleneséget annyira megtépták, hogy közülük csak kisebb csapatok tudtak visszazsállingózni a fehérvári török táborba.⁸

Budavár körül, most már a nyugati részen, a Duna jobb partján a török átlagosan száz kilométer szélességű védelmi sávot szakított ki az ország testéből, s kötött össze az aldunai várakkal. Ezzel végleg biztosította a maga számára a főváros birtoklását.⁹ A további feladat a török részéről ennek a földsávnak a kiszélesítése volt. Budavárát az aldunai várakkal összekötő török hódoltsági földsáv kiszélesítését 1544-ben a budai pasa és az alája rendelt szandzsákbégek folytatták tovább. A hódoltsági terület Visegrád, Nógrád és Hatvan vidékével bővült ki. A pécsi és a fehérvári törökök hozzáfogtak a Nádasdy Tamás főkapitánysága alá tartozó Dunántúl hódoltatásához. 1544-ben a Dunántúl néhány kisebb vára (Döbrököz, Ozora, Simontornya, Tamási stb.) esett el Tolna közelében.¹⁰

A török uralom megszilárdulása a Kelet-Dunántúlon maga után vonta a szandzsák-hálózat kiépítését.¹¹ A fehérvári szandzsák határa Nyugat felé túlterjedt Fejér megyén; a török—magyar határ ingadozása szerint hozzá tartozott Palota, Veszprém, Csobánc, Sümeg, Devecser, Pápa, Győr, Szentmárton.¹² E szandzsákok nagysága és stratégiai helyzete a budai ejalet egyik legfontosabb kerületévé tette. Ezt a

szandzsákban állomásozó török haderő létszáma is bizonyítja. A budai szandzsák után a fehérvári katonai létszáma volt a legmagasabb.¹³ A török őrség által megszállott Koppány is a budai vilájet egyik szandzsákjának lett a székhelyévé.¹⁴ Vele szemben állott a Balaton vonalára támaszkodó, szilárd nyugati védővonal. Eppen ezért a koppányi (és simontornyai) török várakban nemcsak hadjáratok idején, hanem „békeidőben” is nagyszámú őrség tanyázott. Egy 1577. évi jelentés adatai szerint Karád, Koppány, Simontornya stb. őrsége 1520 lovasból és 365 gyalogusból állott.¹⁵ Koppányból indultak ki a törököknek Fonyód és a Balaton déli partja elleni sorozatos támadásai. Előfordult, hogy egy időben támadták Szigligetet és Fonyódot is, hogy egymásnak ne tudjanak segítséget nyújtani. A koppányi bég nem egy esetben összefogott a kaposvári, pécsi és simontornyai bégekkel és együtt törtek a „fonódi szigetbe”.¹⁶ A fővezély azonban Veszprém és Nagyvácszony felől fenyegette ekkor a Balaton-felvidéket és a zalai végeket, míg a Dráva menti török útját elreteszelték a védelmi vonal déli részén Szigetvár és a szomszédos kisebb Somogy megyei végvárak.¹⁷

A török ék hídfővé bővült s Buda olyan várhalózat középpontjává lett, melynek külső várövét a török kézre került Székesfehérvár, Tata, Esztergom, Visegrád, Nógrád és Hatvan alkották. Így tehát Budavár elvesztése után néhány évvel a hadszíntér a Szerémségtől hirtelen a Mátrába és a Veszprém—Győr—komáromi vidékre toldott át.¹⁸ A Porta ezt a török hadak felvonulása szempontjából stratégiaileg fontos területávot tervszerűen bővítette. Ezután sürgős feladattá vált, hogy a végvárrendszer kiépítésével és megerősítésével igyekezzenek gátat vetni a török terjeszkedésének.¹⁹ A magyar rendek az 1543-i hadjárat után a pozsonyi tanácskozáson azt javasolták a királynak, hogy Esztergom és Jászberény közelében építtessen erődöket, erősítse meg a sági kolostort és helyeztesse jó karba Komárom, Visegrád, Győr, Tata, Pápa, Veszprém, Sziget stb. várakat.²⁰ I. Ferdinánd 1546. évi decretuma kimondja, hogy a király gondoskodjék Dombó, Kapos, Újvár, Somogyvár, Kák, Sziget, Tihany, Csesznek, Pannonhalma és a Dunántúl levő más várak fenntartásáról.²¹

A Német Birodalom 1542 után nem indított nagyobb hadjáratot a török ellen. A császár és a német fejedelmek a birodalom vallási küzdelmeire vetették figyelmüket.²² A szultán is hajlandónak mutatkozott a békére, mert keleten Perzsia ellen készült háborút indítani. Így a sokáig húzódo békealkudozásból először másfél évi fegyverszünet, 1547 végén pedig ötéves béke született.²³ A budai pasa 1546 nyarán — a fegyverszünet ellenére — állandóan csípdeste a királyi Magyarország területét; elfoglalta Dombó várát, Zala megyéből tízezer embert hajtott el, s Eger ellen is készülődött.²⁴ Dervis bég emberei 1548-ban szüret idején a Somogy megyei Kis-Gamársra rontottak, ahol a lakosságot rabszjára fűzték.²⁵ A szultán azonban nem akarta a fegyverszünetet felmondani.

Az 1547-i békeszerződés öt évre kimondta a békeállapotot Ferdinánd és V. Károly, valamint Szulejmán országai között és jogi alapokra fektette az államterület három részre szakadását. Törvényesen is szentesítette azokat a változásokat, amelyek Budavár eleste óta végbementek. A szultán és Ferdinánd megosztották az országot és szerződésben elismerték egymást azoknak a területeknek jogszerű tulajdonosainak, melyek tényleg a birtokukban voltak.²⁶ A három részre szakított ország közepén — a fővárossal együtt — a